

Palmebladet

Nr. 1 2012 Medlemsblad for Botanisk hages Venner

HELHETLIG UTVIKLING AV TØYENOMRÅDET? SIDE 4-5

VÅRENS AURIKLER, SIDE 7

FUGLEMORGEN ER BLITT EN KLASSIKER, SIDE 8-9

FØDT OG OPPVOKST PÅ TØYEN HOVEDGÅRD, SIDE 10-11

SNART MAGNOLIABLOMSTRING, SIDE 16

Palmebladet

Medlemsblad for
Botanisk hages Venner

ISSN 1503-4593
Utgave nr 1 i 2012, april
(Nr 19 siden starten i 2003)

Ønsker du bladet tilsendt på
e-post i PDF-format?
Send en e-post til:
medlem@botaniskhagesvenner.no

Redaksjonskomité

Dag Inge Danielsen, Anne R.
Smedsrud, Sonia Joy de Zilwa og
som Botanisk hages representant
Axel Dalberg Poulsen

Stofftips og bidrag sendes:
daginge@botaniskhagesvenner.no

Grafisk produksjon

Sigurd Østensen

Trykking

Fladby AS

Forsidebildet

Fjellhagen 14. mai 2011,
fotograf Dag Inge Danielsen

Palmetegningen

Vignett-tegningen er laget av
Kaarina Aas og viser Christen
Smiths daddelpalme, *Phoenix*
canariensis, fra 1815, som vokste
i Palmehuset til 2000. Bladet har
fått sitt navn til minne om denne.

www.botaniskhagesvenner.no

Botanisk hages Venner | UiO Naturhistorisk museum |
PB 1172 Blindern | 0318 Oslo | www.botaniskhagesvenner.no
Botanisk hages Venner, stiftet i 1986, har som formål å fremme kjenn-
skap til og interesse for Botanisk hage på Tøyen i Oslo, og å styrke og
støtte hagens aktiviteter. Det kan skje gjennom de midler foreningen
skaffer til veie og gjennom medlemmenes aktive innsats for hagen.

HVORFOR BLI MEDLEM?

- Du støtter Botanisk hage gjennom medlemskontingenten og bi-
drar til at hagen kan utvikle seg videre til glede for skoleelever,
studenter, forskere og publikum.
- Du mottar medlemsbladet Palmebladet, med nyheter og informa-
sjon om Botanisk hage, vekstene og aktivitetene der.
- Du får tilbud om å delta på hyggelig årsmøte, spesialomvisninger
og andre arrangementer i hagen eller med tilknytning til hagen.

HVA KOSTER MEDLEMSKAPET? Medlemskontingenten er kr 175 for
enkelmedlemmer og kr 350 for firmaer/organisasjoner.

Vår bankkonto: 1644 13 20845

FORENINGENS STYRE

Anne Reidun Smedsrud, styreleder anne@botaniskhagesvenner.no
Björg Myklebust, styremedlem og sekretær bjorg@botaniskhagesvenner.no
Eva Hajnal, styremedlem og kasserer e.e.h@live.com
Berit Frydenlund, styremedlem be-fry@online.no
Tom Sørbø, styremedlem og materialforvalter tom@sorbo.as
Jorid Hustveit, varamedlem og leder plantegruppa johust@online.no
Thomas Gabler, varamedlem thgabler@hotmail.com
Ingrid Brachel, varamedlem ingridbrachel@vikenfiber.no

HENVENDELSER

Forespørsler av generell karakter: info@botaniskhagesvenner.no
Inn- og utmelding, adresseendring: medlem@botaniskhagesvenner.no

Venne-
foreningens
logo

En skjematisk
tegning av
frueskoarten
Cypripedium
x ventricosum,
som kom som
en gave fra
Mandsjuria til
Botanisk hage
i 1937.

Ta med staffeliet og mal!

Jeg vet at flere av våre medlemmer er ivrige ama-
tørmalere, slik som meg. På julemarkedet luftet
jeg en idé, som jeg tror vi skal teste ut i praksis
til sommeren.

Hva med å ta med maleutstyret og sitte ute på en
deilig vår- eller forsommerdag i Botanisk hage?
Jeg har selv hatt lyst til dette lenge, men har ikke
hatt «mage» til å gjøre det alene. Hvorfor ikke
samles et par søndager for å male? Hvem vet,
kanskje kan det etter hvert resultere i en liten
utstilling

Er det noen som tenner på ideen? Ta kontakt
med meg, så kan vi avtale dager m. m. når våren
nærmer seg.

Berit N. Frydenlund
be-fry@online.no
tlf 916 68 553

Takk for tilliten!

Det er med stor ydmykhet at jeg har påtatt
meg vervet som styreleder for Botanisk
hages Venner. Jeg takker for tilliten både
fra valgkomiteen og årsmøtet. Dag Inge
Danielsen har vært styreleder i tre år og
har gjort en formidabel jobb. Vi vil fortsatt
ha glede av hans kunnskaper og kapasitet,
for han vil fortsette å produsere Palme-
bladet på oppdrag fra oss. En stor takk
til Dag Inge!

Første gang jeg ble kjent med Botanisk
hage var jeg 16 år. Jeg gikk igjennom hagen
til og fra skolen og fikk oppleve dens prakt
året rundt. Jeg har etter dette årlig vært en
flittig bruker av hagen. De siste årene har
jeg hatt gleden av å være medlem av Bo-
tanisk hages Venner. Jeg har tidligere vært
kasserer og siste år varamedlem i styret.

LEDER

Foreningen hadde ved
årsskiftet 1437 medlemmer. Takk for at
dere er trofaste! Vi håper dere vil fortsette
å støtte slik at foreningen kan bidra til Bo-
tanisk hages slunkne pengekasse. I styret
legger vi vekt på at de midlene som gis
fra foreningen skal gå til plante- og frø-
innsamling og til prosjekter som hagen
ellers ikke kan finansiere. Som dere ser
av intervjuet med hagesjef Axel Dalberg

Jeg har deltatt som guide
og har også vært litt inn-
om planteproduksjonen.
Jeg er således godt kjent
med det viktige arbeidet
Botanisk hages Venners
medlemmer gjør for ha-
gen.

Poulsen er visjonene og planene for hagen
mange. BhVs styre har et godt samarbeid
med ledelsen og andre kontakter for Bo-
tanisk hage. Vi er blitt invitert til å sitte i
planleggingsgruppen for hagens 200-års
jubileumsmarkering som skjer i 2014. Det
gleder vi oss til!

Vi er glad for at mange av dere stiller opp
både i plantegruppe, som guider og på
dugnader. Er det noen av dere som har
lyst og tid, har vi alltid brukt for flere, spe-
sielt i plantegruppa. Vi har et trivelig miljø.

Jeg gleder meg til jobben som styreleder!

Med hagevennlig hilsen Anne R. Smedsrud

Det nye styret i BhV

Styret i Botanisk hages Venner består i 2012 av (bak fra venstre) Tom Sørbø, Jorid Hustveit (leder av Plantegruppa) og Berit Frydenlund. Foran fra venstre: Eva Hajnal (kasserer), Anne R. Smedsrud (leder) og Björg Myklebust (sekretær). Varamedlemmene Ingrid Brachel og Thomas Gabler var ikke til stede da bildet ble tatt.

Hagesjef Axel Dalberg Poulsen vil videreutvikle hele Tøyenområdet:

Nye ideer og anlegg på trappene

Nye anlegg og avdelinger er under planlegging i Botanisk hage. Seksjonssjef Axel Dalberg har en lang liste med idéer og forslag til hvordan hagen kan videreutvikles. En handlingsplan blir denne våren utarbeidet av den nye ledergruppen.

AV DAG INGE DANIELSEN

– Det har lenge vært snakket om en skandinaviske rygg i Fjellhagen. Til 200-års fødselsdagen i 2014 håper vi å kunne vise den fram i fullt flor, forteller Axel, som kom fra den botaniske hagen i Edinburgh til Tøyen 1. april 2011

For å få noe ferdig i tide har arbeidet med å forberede feiringen av hagens 200-årsjubileum kommet i gang:

– Det har allerede kommet en lang rekke forslag om mulige jubileumsanlegg. Jeg har lansert tanken om å bygge opp en egen hage med vekster som vi vet ble benyttet i vikingtiden. Det er dokumentert over 70 arter, og i samarbeid med vår «søster», Kulturhistorisk Museum ved Universitetet i Oslo, vil vi forsøke at formidle menneskets forhold til naturressursene med utgangspunkt i vår skandinaviske kulturarv, sier Axel.

– Ellers har det kommet opp ideer om å bygge en egen velkomstportal eller et nytt inngangsparti. Vi kan tenke oss en ny type historiske benker, som markerer personer som har hatt betydning i hagens historie. Kong Frederik VI og professor Christen Smith, hagens første bestyrer, kan være naturlig å minnes med benker. Men mange andre har betydd noe for hagen, og H.C. Andersen var på besøk her på Tøyen.

Uansett hva som kommer av jubileums tiltak håper Axel at noen av hans hjertesaker kan bli realisert i løpet av de nærmeste årene.

Tøyenkomiteen er i arbeid

Som en følge av bl.a. at det nye opplevelsesveksthuset kommer utenfor dagens hageareal og at Munchmuseet vil gjennomgå store endringer, har Oslo kommune i samarbeid med museene sørget for å nedsette en felleskomité for utvikling av Tøyenområdet.

– Dette er ingen ny sak. Lenge snakket man om Tøyen kulturpark. Og jeg synes det er naturlig å se hele området fra Jens Bjelkes gate og opp til Ola Narr under ett. Fra Akerselven er der en nesten sammenhengende kjede av grønne perler; hvorfor

skal vi da bare se på det som ligger innenfor hagens gjerder i dag? De siste årene er vi blitt opptatt av å katalogisere og bevare ulike naturtyper, og en av disse er åpen grunnlendt kalkmark. Ved Osloryggen, nederst i Fjellhagen, har vi anlagt et område med typiske plantearter og stein. Men når vi ser at den samme naturtypen faktisk finnes naturlig i vårt nærmeste nabolag – på Ola Narr – virker det merkelig å ikke formidle denne severdigheten, selv om den ligger utenfor våre gjerder, sier den engasjerte hagesjefen.

Flerdimensjonal labyrint?

Naturhistorisk museum trenger også et avgrenset, barnevennlig område. Dette kan for eksempel være i trekanten som i dag ligger utenfor hagen, mot krysset Tøyengata/Jens Bjelkes gate, men som en gang i tiden var en del av Botanisk hage. Her ser Axel for seg at det muligens kan bli bygget opp en flerdimensjonal labyrint til glede for store og små – eller i hvert fall noe mer barnevennlig og funksjonelt enn det som finnes i dag.

– Botanisk hage er en del av Naturhistorisk museum, og vi er blitt mer opptatt av å tilby integrerte og helhetlige opplevelser. Hvorfor ikke da innlemme dyr, som insekter, i det vi viser publikum. Flere andre botaniske hager i Europa har bier i bikuber, og der er ingen problemer med dette.

” Det har allerede kommet en lang rekke forslag om mulige jubileumsanlegg. Jeg har lansert tanken om å bygge opp en egen hage med vekster som vi vet ble benyttet i vikingtiden.

Vær og veksthus

I løpet av året 2012 håper Axel Dalberg Poulsen at den endelige bevilgningen til nytt opplevelsesveksthus kommer. Dermed kan ledergruppen også gå løs på planene for hva som skal skje med de to eksisterende utstillingsveksthusene.

– Vi er enige om at disse fortsatt må inneholde vekster og at Victoriahuset må ha Victoria-vannliljen i sentrum. De to sidefløyene i Victoriahuset kunne med fordel brukes til å fremvise vannplanter fra henholdsvis Asia og Afrika. Vi etterlyser en sponsor som kan hjelpe med finansiering av dette i sammenheng med en miljøvennlig energiløsning.

Blant andre ideer som Axel sysler med er: – En meteorologisk stasjon for værobservasjoner, som vil gi nøyaktige data som er nyttige i hagens valg av plantearter på friland.

– Bygge opp et system for fenologiske observasjoner, det vil si at man systematisk registrerer endringer i naturen, som når de ulike artene kommer med blomst og blader, når de feller bladene om høsten osv. Slike observasjoner kan gjøres av et frivillig observatørkorps, for eksempel rekruttert gjennom Botanisk hages Venner.

Hunder og QR

– Utvikle nye skilt og veivisere, blant artsspesifikke skilt med QR-kode som gir tilleggsinformasjon for den som bruker smarttelefon.

– Fremheve en egen sti spesielt for joggere og hundeluftere, slik at disse kan få egen rundtur i de delene av hagen som ikke er så mye besøkt av det mer blomsterelskende publikum. Dermed kan man også unngå at sarte, lave planter nitrogenforurenses.

Med veksthusplanene, jubileet og alle de andre planene, kan vi altså se frem til noen år med nyskapning og videreutvikling i Botanisk hage og hele Tøyenområdet. Og her kan Botanisk hages Venner, med sine medlemmer og økonomiske midler, få muligheten til å hjelpe vesentlig til. ■

OVER: Bier og andre dyr utgjør et levende innslag i flere andre botaniske hager, her fra Uppsala i Sverige. (Foto: Axel D P)

VENSTRE: Axel med doktorgradsstudenten Nurainas, som han er veileder for, under feltarbeid på Sumatra i november 2011.

UNDER: Sammen med Tøyenparken utgjør Botanisk hage en viktig grønn oase i Oslo.

OVER TIL VENSTRE: Barn elsker å klatre i trær. Axel ønsker å utvikle et eget område der barna kan utfolde seg – i eller utenfor dagens hagegjerder. (Foto: Axel D P). **OVER TIL HØYRE:** Jubileumsbenker med tematisk eller kunstnerisk utforming er en av Axels ideer for 200-årsjubileet i 2014, her en benk i den botaniske hagen i Edinburgh. (Foto: Axel D P)

Ny ledelsesstruktur i Botanisk hage

Siden 1. januar i år har Botanisk hage fått en organisasjonsstruktur. Mens hagen tidligere ble ledet av en seksjonssjef og to overgartnere består ledergruppen nå av en sjef og tre avdelingsledere.

Personalansvaret for hagens teknikere er fordelt på disse tre stillingene. Arbeidet med hagens plantesamlinger organiseres i arbeidsgrupper bestående av gartnere, botanikere og en avdelingsleder. For hver avdeling/delsamling i hagen utarbeides en strategi som arbeidsgruppene bruker som grunnlag for sitt arbeid.

Avdelingsleder og tidligere overgartner Ane Senstad Guldahl forklarer:

– En av fordelene med den nye modellen er at medlemmene av gruppa får større innsikt i hele «produksjonsrekka», fra bestilling av frø, via planteproduksjon,

kontrollbestemmelse til utplanting. En annen fordel er at alle i gruppa kan påvirke den videre utviklingen av samlingen. Videre blir alle aspekter av samlingsarbeidet i hagen forankret i ledergruppa.

Målet med omorganiseringen er å oppnå en bedre og mer målrettet forvaltning av samlingene, samt gi den enkelte medarbeider økt eierskap til hagens samlinger og virksomhet.

Det blir lagt opp til større fleksibilitet gartnerne i mellom når det gjelder hvem som har ansvar for hvilke anlegg.

Primula x pubescens.

Primula rosea

Nøkleblom og aurikler

Populære vårblomster i Botanisk hage

TEKST: LIV BORGEN

FOTO: SOLVEIG VATNE GUSTAVSEN

Nøkleblom og aurikler er norske navn på arter og sorter i slekten *Primula* i nøkleblomfamilien. Det er kjent ca 440 arter, og det beskrives fortsatt nye. Mange er tatt i bruk som prydblomster og er videreført i kultur. Prydblomstedyrkingen går minst tilbake til siste halvdel av 1500-tallet i Europa og kanskje lengre i Japan og Kina. I tillegg var marianøkleblom *P. veris* en viktig legeplante og ble dyrket i klosterhager i Europa gjennom hele middelalderen. Utstillinger med premiering av primulasorter har foregått lenge – og foregår fortsatt – i mange land.

Mange kommer fra fjellområder med godt snødekk, som beskytter mot frost og kulde i vinterhalvåret, og god markfuktighet, høy luftfuktighet og forholdsvis kjølig klima i sommerhalvåret. I lavlandet trives de ofte best på skyggefulle, fuktige steder. Jorda bør være rik på mold og humus og ha kornet struktur og god drenering, slik at miljøet rundt rothals og røtter blir luftig. En blanding av god matjord, sand og naturtorv egner seg ofte bra. Torva sørger for at jorda ikke blir for basisk. Mange er

næringskrevende og bør tilføres gjødslet torv i vekstsesongen. De fleste bør også deles med tre-fire års mellomrom.

Hageaurikler *P. x pubescens* er blant de første vårblomstene i Oldemors hage. De har sin opprinnelse i en naturlig kryssning mellom to alpeplanter, den gule *P. auricula* og den fiolette *P. hirsuta*, funnet nær Innsbruck i 1576. Et omfattende krysningsarbeid har siden gitt opphav til ca 2000 navngitte sorter. I Norge har hageaurikler vært dyrket siden slutten av 1600-tallet. De var svært populære og vanlige i Midt- og Nord-Norge på 1800-tallet. Tidlig på 1900-tallet ble hagen til prost Sigvard Nielsen på Hadsel prestegård i Nordland, med mer enn 100 sorter i kultur, viden kjent for sin samling. Mange gamle sorter har siden forsvunnet, for aurikler krever stell. De trives i vanlig hagejord, men bør få et dekke av gjødslet torv rundt seg hver sommer og må omplantes med få års mellomrom.

En av de vakreste er ***P. rosea***. Når den blomstrer i Fjellhagen tidlig i mai, gjør den Fjellhagen vel verd et besøk. Blomsterstenglene blir 10-15 cm høye og bærer toppskilte skjærmer med opptil 10 dypt rosa blomster med gul ring rundt svelget. Arten vokser vilt i Himalaya. I Fjellhagen dyrkes den i halvskygge i torvbed i Asiadalen og er svært hardfør.

En annen vakker primula er *P. sieboldii*. Den har vært en populær hageplante i Japan i mange hundre år og gjenstand for like omfattende foredling som auriklene i Europa. I dag fins utallige navngitte sorter. Arten vokser vilt i Øst-Sibir og Japan, har normalt rosa til purpurfargede blomster og en krypende, underjordisk stengel som danner sideskudd. I Fjellhagen dyrkes også den i halvskygge i torvbed i Asiadalen og er svært hardfør. Under blomstringen i slutten av mai er den praktfull.

Fjellnøkleblom *P. scandinavica* er en av våre fem hjemlige arter. Den vokser bare i Skandinavia, hovedsakelig i Norge, men også noen få steder på svensk side av grensa, på fuktige gressbakker, i reinroscheier og på berghyller, fra Hjelmeland i sør til Tromsø i nord. Den er vanligst i fjellet, men finnes også i lavlandet. I Fjellhagen trives den best på «Skosålen», en gruset flekk med mye lys og mye fuktighet. Dessverre er den kortlivet og må stadig fornyes. Blomsterstenglene blir 10-15 cm høye og har 3-8 rødfiolette blomster. Fjellnøkleblom har kanskje oppstått under plantevandringene på slutten av siste istid som en naturlig kryssning mellom mjøl-nøkleblom *P. farinosa*, som vokser nord til Sverige i dag, og skotsk nøkleblom *P. scotica*, som i dag bare finnes i Skottland. ■

Primula sieboldii.

Primula scandinavica.

Bak: Axel Dalberg Poulsen (t.v.) og Oddmund Fostad. Foran: Finn Ervik og Ane Senstad Guldahl. (Foto: DID)

En vårlig og årlig klassiker for naturelskere:

Fuglemorgen for morgenfugler i Botanisk hage

Botanisk hage er ikke bare en uuttømmelig kilde til inspirasjon og kunnskap om alt som vokser. Her er også et rikt fugleliv. For niende år på rad kan du søndag 20. mai i år bli med førstelektor Einar Strømnes på vandringen Fuglemorgen, en av de mest populære omvisningene i løpet av året.

DAG INGE DANIELSEN

– Det er et mangfold av fugler og fuglearter i Botanisk hage. Da jeg begynte å jobbe på Naturhistorisk museum i 2003, opplevde jeg et pludrende fugleliv, spesielt om våren. Jeg fikk lyst til å formidle dette til et større publikum og gi dem en integrert opplevelse, forteller Einar Strømnes om bakgrunnen for det årvisse arrangementet, som starter allerede kl 0800.

Siden 1970-tallet har zoologene registrert alle fuglearter som er observert i ha-

– Det er fra midten av februar til ut i mai at det skjer – da kommer alle trekkfuglene, forteller naturentusiasten, imitatoren og fuglemorgenomviseren Einar Strømnes. (FOTO: Dag Inge Danielsen)

gen, og tallet kom i 2011 opp i 90. Den sist registrerte er – tro det eller ei – fiskeørn!

– Fiskeørnen ble sett flygende over forsøksavdelingen i 2010, forteller Einar. – Også havørn og vandrefalk er observert her. Europas største ugle, hubroen, er sett to ganger. En annen spennende art er kjernebiter, som har et nebb tilpasset å knuse kirsebærsteiner. I 1999 landet en allekekonge inne i Botanisk hage, og i 2004 hadde vi besøk av linerlas sjeldne søskenbarn; vintereira, for å nevne noen rariteter.

Det begynner i februar

De første standfuglene begynner å synge tidlig i februar. Da våkner de til liv, alle som har overvintret. Først kan vi høre kjøttmeis, blåmeis, spettmeis, gråspurv, pilfink og grønnfink.

Men 80 prosent av fugleartene med tilhold i Norge er trekkfugler. I løpet av mars og april kommer de fleste tilbake fra vintertrekket. Blant de tidlige er bokfinken i siste del av mars. Også den mer oransje slektningen bjørkefinken kan slenge innom, som Einar sier. Linerla kommer tidlig i april og er et kjært og sikkert vårtegn.

Så følger svarthvit fluesnapper og rødstrupe. Når varmen kommer i mai, er tiden inne for de varmekjære sangerne, med arter som løvsanger, gransanger og – etter hvert – hagesanger, munk og møller.

– Er det noen sjeldne trekkfugler som kan ses i Botanisk hage?

– Under trekk er det blitt observert litt spesielle arter som eksempelvis grønnstilk, gråfluesnapper, boksanger og konglebit.

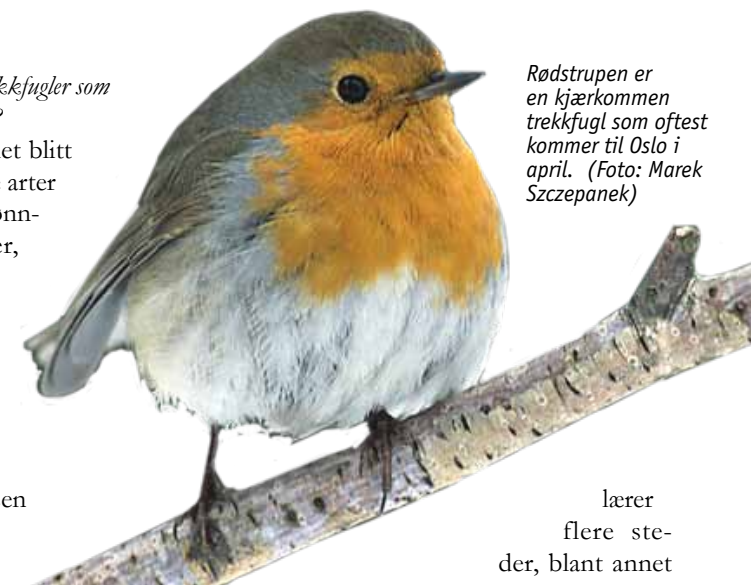
Sammenhengene i naturen

For naturentusiasten Einar Strømnes begynte fugleinteressen for alvor da han gikk i 3. klasse og lagde fuglekasser som ble satt opp i hagen i Sandefjord.

Senere tilbrakte han mye tid på fuglestasjonene i Presterødskilen, på Store Færder og Mølen i Vestfold, der han også ble fascinert av det rike og varierte plantelivet.

Sammenhengene i naturen går som en rød tråd gjennom det meste av det Einar har studert og jobbet med. Han studerte naturgeografi for å lære om det fysiske grunnlaget for naturens mangfold. Senere ble det økologi, zoologi, paleontologi, botanikk og marinbiologi med hovedfag i marin parasittologi. Hovedfagsoppgaven handlet om parasitter på fisk og hval.

Han har jobbet som hogskolelektor og

Rødstrupe er en kjærkommen trekkfugl som oftest kommer til Oslo i april. (Foto: Marek Szczepanek)

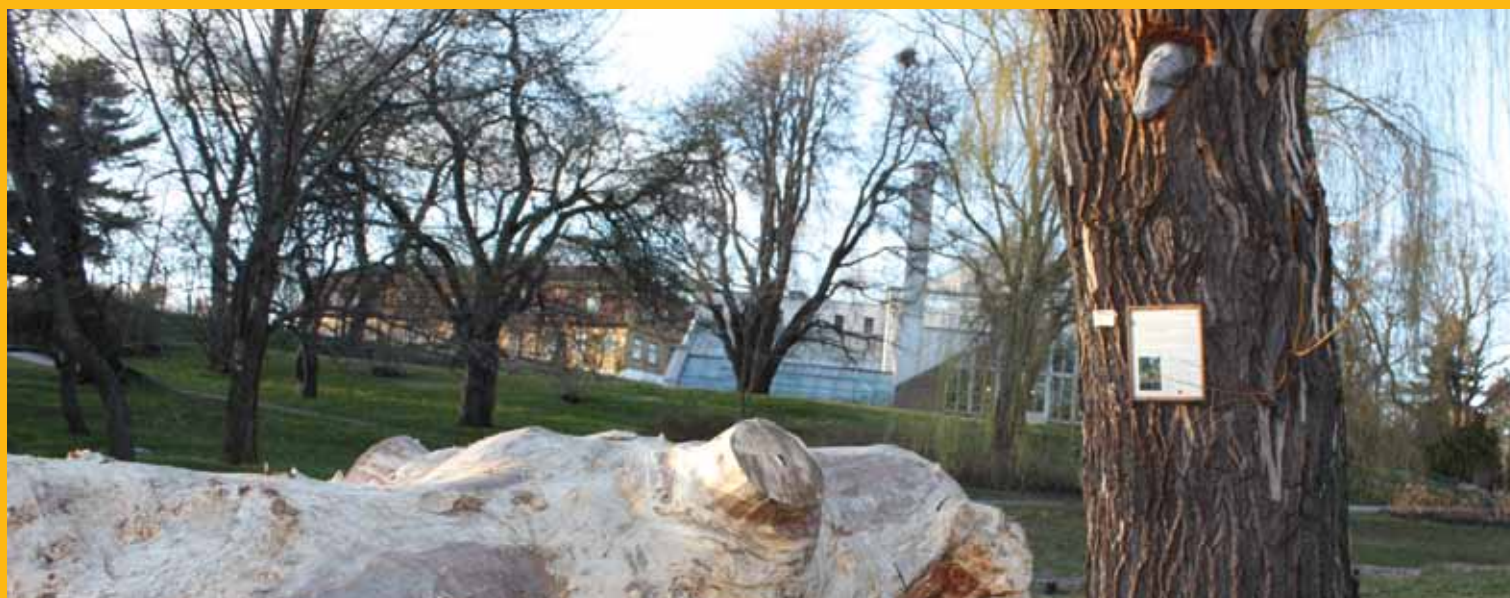
lærer flere steder, blant annet i Lofoten, der han også utarbeidet den naturfaglige delen av undervisningsopplegget for vikingmuseet på Borg. Om vi legger til at han har vært leder i Norsk biologiforening og sittet i styret for Skandinavisk-Baltisk Society for Parasitology, har vi likevel bare nevnt noen få av hans interesser.

En av arbeidsoppgavene til Einar er å administrere Botanisk hages offisielle fugleliste, som du finner på: www.nhm.uio.no/fakta/zoologi/fugl/fugler-i-hagen/ Hvis du observerer en ny fugleart i eller over Botanisk hage sender du en melding til: nhm-fugleliste@nhm.uio.no ■

Madonna og Moes pil

Kunstverket *Madonna and the Dream* blir ferdigstilt og innviet i løpet av våren. Kunstneren Ilmi Gutzeit Mathiesen har laget en miniskulptur, inspirert av Munchs Madonna, felt inn i stammen på det som var Moes pil ved Andedammen.

Den delen av stammen som ligger på bakken har billedhuggeren formet som et dyr med glassøyne. Det er dette dyret som åpenbarer seg i madonnas drøm. (Foto: DID)

Velkommen til omvisning!

Igien har Venneforeningen gleden av å invitere publikum til gratis, åpne omvisninger alle søndager i mai, juni, juli og august. Det er de dyktige medlemmene av guidegruppen som gir publikum en innføring i hva man finner i Botanisk hage. Oppmøte ved trappen foran Botanisk museum kl 12.00 og 14.00. Omvisningene er på norsk og varer ca. en time.

Foreninger, lag og bedrifter kan bestille egne omvisninger til ønsket

tidspunkt. Kr 1 000,- for grupper på inntil 20 personer. Tlf 22851867 eller epost nhm-guiding@nhm.uio.no Guidegruppen har to samlinger denne våren. E-post er sendt ut.

Vinteren og våren 2013 planlegges et nytt guidekurs for medlemmer av Botanisk hages Venner som har lyst til å bruke litt av sin fritid til å være omviser. Kurset går på kveldstid på ettermiddagen og våren. Ta kontakt med ovennevnte adresse.

Olav Steinsvoll født og oppvokst på Tøyen hovedgård:

Da det var griser og høner og hester i Botanisk hage

TEKST OG FOTO: DAG INGE DANIELSEN

Olav Steinsvoll vokste opp på Tøyen hovedgård. Her bodde han helt fra han ble født i 1931 til han ble ferdig kandidat fra UiO på 1950-tallet. Botanisk hage var hans hjem og hans lekeplass. Bygningene, trærne, dyrene, veksthusene, plenene, de ansatte i museene; alt utgjorde et nærmest eventyrlig mikrounivers for en vitebegjærlig og vilter guttunge.

– Det var som å bo på en stor gård med et yrende liv. Det var arbeidshester og det var høner. Under krigen hadde flere av familiene egen villagris i uthuset, og jeg hadde mine egne kaniner på bakrommet, sier Olav Steinsvoll. Han har ikke tidligere fortalt eller skrevet historien om sin oppvekst i Botanisk hage, men har et glassklart minne. Olavs far, Søren M. Steinsvoll, hagebruks- og hagearkitektskandidat fra Ås, ble ansatt som avdelingsgartner i 1930 og arbeidet i Botanisk hage til 1962.

– I lange perioder, blant annet under krigen, var vi fem, seks familier som bodde på Tøyen hovedgård. Til å begynne med bodde vi i annen etasje av hovedbygningen, i vestleiligheten. I 1941 ble far overgartner, og da flyttet vi ned i første etasje, også i vestre ende.

I den andre enden av første etasje var professorleiligheten. Der bodde først bestyrer Jens Holmboe (1925–43) og senere Rolf Nordhagen (1946–64). Alf Wollebæks familie, bestyrer av Zoologisk museum, bodde over Holmboe. I tillegg var det avdelingsgartnere og vaktmestere på museene med familier som bodde innenfor hagens område. Olav og søsteren hadde derfor flere lekekamerater på omtrent samme alder.

– Mor, som var fra Vestlandet, hadde flere yngre søstre som kom og bodde hos oss etter tur, mens de gikk på skole. Dessuten bodde en bror av mor som var elektroingeniør, tidvis på hybelen i annen etasje. Han reparerte radioer og lærte meg om radio og å bruke loddebolt.

– Etter at vi flyttet ned i første etasje, fikk onkel leie stua mellom salen og den felles hagestua på midten. Der bodde han med kone og to barn i flere år, både under og etter krigen. De hadde kjøkken, senger, salong og arbeidsplass i hjørnene av ett rom, så det var trangt om plassen. Det som i dag er salen var delt inn i spisestue, salong og flere soverom. Der hadde jeg rommet mitt.

«Kampenrampen»

– Når portene stengte, hadde vi hele hagen for oss selv. Om vinteren akte vi rattkjelke. Far lagde skiløype rundt hagen. Vi klatret opp på taket gjennom taklukene på hovedbygningene, og satt på mønet. Og det var mange trær vi likte å klatre i, som Moes pil, forteller Olav, som ble godt kjent med mange av dem som jobbet i hagen og museene:

– På Botanisk museum var det to–tre damer som jobbet med herbarier, og de syntes nok det var litt moro med oss ungene. Så vi fikk lære å presse planter og lage våre egne herbarier. Jeg husker jeg var oppe på Ola Narr for å plukke blomster jeg skulle presse.

– Men det gjaldt å passe seg for de større ungene, for der oppe kunne du treffe på både «Kampenrampen» og «Tøyenrampen». En gang skulle jeg hente noen flate steiner vi skulle bruke til å male korn på skolen, for vi hadde en frøken som ga oss praktiske oppgaver. Da ble jeg tatt til fange av noen av de større gutta. Det var sikkert ganske uskyldig, men du verden hvor redd jeg var...

Olav fikk også komme inn på Zoologisk museum, og han lærte blant annet å fange og ringmerke fugl. I veksthusene fikk han og være med, og faren ordnet det slik at han fikk så og prikle sine egne småplanter i formeringshuset som lå inntil Victoriahuset. På «Geologen» fikk han se hvordan man laget voksmodeller av trilobitter.

Om høsten var nyttevekstfeltet og frukttrærne populære. Hver familie hadde sin egen kjøkkenhage i skråningen ned mot Jens Bjelkes gate. Her var det grønnsaker, bærbusker og frukttrær i en inngjerding. Men noe forsvant nok til ungdom som gikk på epleslang om natta, minnes Olav.

Travle krigsår

Under krigen var Olav 9 – 14 år. Det var travle tider med sjølberging. Alt av plener ble brutt opp og brukt til samdyrking.

– Far organiserte potetdyrkingen for universitetsfolk på fellesarealene. Hver familie hadde med seg settepoteter, som ble nøye veid. Om høsten fikk man sin andel av avlingen alt etter hvor mye man hadde bidratt med om våren. Kjørekaeren, Jørgen Arnesen, med hesten Prins, hjalp til og hyppet potetene. Noen ganger fikk jeg lov å leie hesten i bisselet fram og tilbake på jordet. Det var veldig koselig.

Under krigen var det vanskelig å berge de tropiske vekstene gjennom vinteren. En sentralfyr for begge veksthusene ble egentlig fyr med kull, men man måtte gå over til ved og torv under krigen.

– Det var store vedstabler, og bak museene og mellom drivhusene var det torvhus. Der bygde vi oss hytter. Det var på nære nippet at det ikke ble for kaldt i Victoriahuset om vinteren. Far var ute og sjekket flere ganger om natta.

Oslofrokost og svenskesuppe

– Jeg gikk på Lakkegata skole. Det var litt spesielt å komme hjem til klassekameraene på Grünerløkka. Vi som hadde innlagt toalett og bad var i mindretall. Mange bodde på ett til to rom og kjøkken. Og med utedass eller klaskedass i oppgangen!

Olav minnes også veldig godt Oslofrokosten, som ble inntatt i kjelleren på skolen før første time. «Drikk aldri med mat i munnen» sto det på veggen! Det var et flott sosialt tiltak. Under krigen ble den erstattet av svenskesuppa, som var ei kraftig havregrynssuppe.

Lakkegata var den første skolen som ble tatt av tyskerne. De som overlevde senkingen av krigsskipet Blücher kom dit 9. april 1940. Under resten av krigen måtte skoleklassene holde til i menighetshus, spisebrakker, forsamlingslokaler og Grünerløkka skole.

– Vi var stort sett i kjelleren den 9. april, så vi merket ikke så mye til hva som skjedde. Men vi hørte tyske fly kom i lav høyde over byen. Utpå dagen gikk vi ned i kjelleren på Botanisk museum, der var det tryggere. Den store panikken kom 10. april, for det gikk rykter om at Oslo skulle bombes. De fleste prøvde å komme seg ut av byen. Vi tok med oss litt bagasje og gikk oppover mot Kampen. Jeg sto på høyden og tok farvel med byen, for jeg trodde jeg aldri skulle se den igjen. Vi fortsatte opp til det de kalte Dedichens Asyl, som lå på Trosterud. Far kjente gartneren der, og vi sov på gulvet og ble der ei ukes tid.

Våpenlager og hirdsamlinger under krigen

Under krigen var det litt av et vepsebol på Tøyen hovedgård. Av de fem familiene var to nazivennlige og tre motstandsfolk. Både formannen for friland, som også var vaktmester, og avdelingsgartneren var medlemmer av NS. Den sistnevnte hadde giftet seg med en tysk dame under et opphold i Berlin.

– Det var som å vokse opp på en stor gård på landet, forteller Olav Steinsvoll, som bodde på Tøyen hovedgård under hele sin oppvekst og hadde Botanisk hage som sin tumleplass.

– Det ble jo merkelige og anstrengte forhold. Far kunne være ganske skarp, og han ble angitt og deretter innkalt til rektor A. Hoel på UiO og gitt refs for å være «fanatisk motstander av NS». Heldigvis skjedde det ikke noe mer med ham.

Hele området fra Monrads gate opp til Ola Narr ble brukt av tyskerne til lagerbrakker og en russerleir. På det øvre området var det kraftig antiluftskyts. Det var hirdsamlinger i Botanisk hage flere ganger under krigen.

– Vi bodde altså med quislingfamilier ved siden av leiligheten vår. Den midterste rommet, salongen hos oss, ble kalt Jøssing-rommet. Det var der de voksne snakket sammen når de skulle være sikre på å ikke bli avlyttet. Selv hadde jeg en illegal radio, et krystallapparat, som ble gjemt under senga på gutterommet. Det var antenne ut til et tre fra tidligere, så jeg kunne ta inn sendingene fra London når forholdene var gode om natta. Ellers lærte jeg ganske godt tysk ved å lytte på «Soldatensendung» om ettermiddagen!

Etter aulabrannen høsten 1943 kom stats-

politiet i spesielle utrykningsbiler og stengte alle portene til Botanisk hage en morgen da det skulle være eksamen for studenter i Geologisk museum: – Mange studenter ble arrestert, men flere skjønte hva som var i ferd med å skje, og klarte å stikke seg unna ved ta på seg arbeidsklær og jobbe ute i hagen. Det var fryktelig! For studentene var det jo et spørsmål om liv eller død!

Etter krigen viste det seg at kjelleren under Botanisk museum var blitt brukt til å oppbevare våpen som var blitt smuglet inn av Johannes Lid etter flyslipp fra England. Om kvelden 7. mai 1945 var Botanisk museum møteplass for Heimefronten, som forberedte maktovertakelsen da det ble klart at tyskerne kapitulerte. De arresterte quislinger i nabolaget.

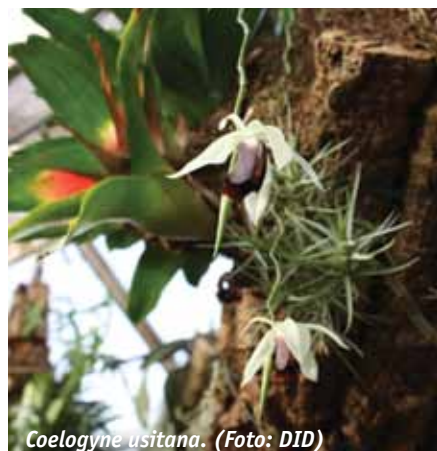
Men 14 år gamle Olav var ikke bare glad da freden kom. Vaktmestersonnen var hans beste venn, og hans familie ble tvunget til å flytte. Olav visste ikke hvordan han skulle forholde seg, siden fedrene var bitre fiender. Han vet fortsatt ikke hva som skjedde med nabofamilien.

Sommerjobb og faststoffysikk

Fra Olav var 18 hadde han i flere år sommerjobb i Botanisk hage, mens han studerte realfag på Blindern. Sammen med gartner Ivar Grøndahl ble det plantet og luket i «systemet» og kjørt motorgressklipper på de store plenene. Så dro han til Frankfurt og studerte ved Max-Planck-Institut für Biophysik før han tok hovedeksamen i biofysikk ved Universitetet i Oslo. Deretter ble han ansatt på Institutt for energiteknikk på Kjeller, der han arbeidet med nøytronspredning ved forskningsreaktorene til han gikk av med pensjon, avbrutt av flere lengre opphold i USA. Han tok en doktorgrad innen faststoffysikk og var i flere år redaktør for tidsskriftet «Fra fysikkens verden». I flere perioder var han medlem av kommunestyret i Skedsmo.

– *Hvordan har oppveksten i Botanisk hage preget deg?*

– Jeg har alltid hatt en sterk interesse for realfag og biologi. Og så har jeg jo vært medlem av Botanisk hages Venner omtrent siden foreningen ble stiftet i 1986! ■

Coelogyne usitata. (Foto: DID)

Guzmania lingulata - Tungejuvel, Ananasfamilien. (Foto: SJDZ)

Artikkelforfatteren, Sonia Joy de Zilwa, beundrer Paphiopedilum delenatii i Victoriahusets Epifyttrom. (Foto: DID)

Mitt yndlingssted i hagen:

Epifyttrommet i Victoriahuset

Hvis jeg skulle velge ett av de mange vakre og spesielle stedene en kan besøke i Botanisk hage, må det bli Epifyttrommet – orkidérommet – i Victoriahuset.

Det er som et bittelite hjørne av barndommens rike for meg, tropeøya Sri Lanka, med sitt frodige mangfold av planter. Der er det fargerike blader og blomster, liv og skjønnhet overalt, med voksesteder like gjerne på trær som på bakken.

Noe av dette plantemiljøet har jeg funnet i Epifyttrommet, der de viktigste plantene er tropiske orkideer og planter fra ananasfamilien *Bromeliaceae*, sammen med bregner og enkelte bladkaktusarter. Epifytter er planter som vokser på andre planter uten å snylte, og som får vann og næring fra regn, dugg, tåke og oppløste plantedeler, og som er mest vanlige i fuktige tropiske områder omkring ekvator.

Alle plantene har sin egen årsrytme,

sin egen tid for blomstring, frøsetting og hvile, og det er alltid spennende å se hvilke planter som er i blomst i Epifyttrommet. I februar kan en for eksempel se rosa og hvite *Paphiopedilum delenatii*, en art orkideer som kom til Europa fra Vietnam omkring 1913 via en fransk soldat. Videre ser man en gruppe lysende gule *Paphiopedilum primulinum*, en annen orkidé som ble oppdaget i Sumatras jungel på en ekspedisjon igangsatt etter en indonesisk orkidédyrkers drøm om at det fantes en vidunderlig vakker blå *Paphiopedilum* der inne et sted... Den blå er uoppdaget ennå, men en gul fant de!

Mange av orkidéartene har sin egen historie om hvordan de ble oppdaget. En-

kelte, som de to nevnte, har vært viktige i arbeid med krysning og formering. Nye, ukjente arter blir fortsatt funnet i regnskogene, som dessverre er et stadig mer utrydningstruet miljø.

Den fuktige luften og varmen i Epifyttrommet begrenser gjerne tiden jeg velger å være derinne, men jeg går alltid ut med en god følelse av å ha fått innblikk i et unikt og vakkert plantemiljø fra en annen del av verden. Dette vakre og spesielle regnskogsmiljøet vil vi forhåpentligvis kunne oppleve enda mye mer av i Botanisk hage når det store nye veksthusprosjektet blir fullført.

Sonia Joy de Zilwa

Plantegruppa forbereder Vårtreffet

Plantegruppa er en aktiv gruppe på 40–50 medlemmer.

Målet vårt er å ha et bredt utvalg av planter til Vårtreffet.

Medlemmene Sindre Hurlen og Hild Danielsen på dugnad i Forsøksavdelingen. (Foto: DID)

På veien dit har vi mye hygge og glede av den avstressende effekten det er å holde på med planter. Vi er også så heldige at det gir oss anledning til å se Botanisk hage gjennom sesongen fordi vi er her jevnlig.

Vi begynte med såing i slutten av januar, og mesteparten av det vi sår er tiltenkt Vårtreffet 2012. Noen planter krever lengre tid og er for neste år. I tillegg har vi begynt å planlegge mot jubileet i 2014. Så her får vi i tillegg mulighet til å forske litt i Botanisk hages historie.

Vi har ikke noe minstekrav om deltagelse. Hvor mye hver enkelt er med varierer. Det kreves ingen forhåndskunnskaper for å

være med i Plantegruppa. Noen kommer uten forhåndskunnskap, mens andre kan en god del. Men du bør like å kjenne jord mellom fingrene.

Kunne du tenke deg å være med og se hva vi driver med? Stikk innom oss på forsøksfeltet. Vi ønsker alle hjertelig velkommen. Fra begynnelsen av mars vil vi ha daglige økter kl 11 - 14 mandag, tirsdag, onsdag og torsdag. Kveldsøkter kl 17 - 20 tirsdag, onsdag og torsdag. Noe for deg?

Ta kontakt!

Jorid Hustveit, leder av Plantegruppa
(johust@online.no)

Har du lyst til å delta i noen av våre aktiviteter?

Botanisk hages Venner har ulike aktiviteter for sine medlemmer. De største og mest aktive gruppene er plantegruppa og guidegruppa.

I tillegg har vi medlemmer som hjelper til i forbindelse med Vårtreffet og andre arrangementer. Første helgen i september arrangerer Botanisk hage Urtehagens dag, og BhV deltar der. Siste helgen i november organiserer vi julemarked. Guidene er aktive gjennom hele vår- og sommersesongen.

På alle disse arrangementene har vi behov for mange hender. Det gjelder spesielt på Vårtreffet, som er det største. Kunne du tenke deg å hjelpe til? Dagen før Vårtreffet er aktuelle oppgaver å bistå med utkjøring av planter, sette opp bord og stoler, bære utstyr til kafé og informasjonsstand. Kort sagt, det er mange små og store oppgaver og vi trenger flere aktive medlemmer. På Vårtreffdagen er det alltid behov for ekstra personer i kaféen og flere planteselgere, ikke minst som avløsere slik at det blir pauser på alle. På Vårtreffet er det også oppryddingsoppgaver til slutt. Vi trenger også flere hjelpende medlemmer til Urtehagens dag og julemarkedet.

Vi har i dag mange aktive medlemmer, men trenger flere. Vi ønsker derfor å sette opp en liste over medlemmer som er villig til å hjelpe til. Vi blir glade dersom du melder deg! Vi vil først sette opp listen, og dernest kontakter vi deg ved behov. Du binder deg altså ikke til noe fast oppmøte. Du må gjerne oppgi, når du skriver, hva du ønsker å bidra med. Vennligst kontakt oss på mail: info@botaniskhagesvenner.no Vi håper å høre fra deg!

Björg Myklebust (Sekretær)

Jorid Hustveit (Leder Plantegruppa)

Andrea Patey (t.v.) og Susan Bailey har det moro på dugnad. (Foto: Siggen Mortensen)

En botanisk gnist

I august 2011 gikk Eva Mæhre Lauritzen, universitetslektor og førsteamanuensis i botanikk, av med pensjon. Da hadde hun tilbragt 46 år på Tøyen, først som hovedfagsstudent, senere som vit.ass. under Rolf Y. Berg, og fra 1974 ansatt i Skoletjenesten.

Eva Mæhre Lauritzen i Botanisk hage sommeren 2011. (Foto: Ulla Schildt)

DAG INGE DANIELSEN

Eva husker godt første gang hun kom til Botanisk hage. Det var midt på 1950-tallet og hun var tidlig i tenårene da hennes egen gnist ble tent: – Jeg vokste opp i Trondheim, og familien bilte til Oslo i sommerferien. Far ville absolutt ta oss med til Botanisk hage, men da vi kom hit, var veksthusene stengt. Vaktmesteren låste opp for oss, og det ble

en veldig spesiell opplevelse med en engasjert vaktmester som omviser.

Eva studerte botanikk i Trondheim under professor Olav Gjærevoll, som i 1972 ble Norges første miljøvernminister. Hun måtte til Universitetet i Oslo for å ta hovedfagseksamen, og fikk etter hvert kontor i Botanisk museum.

Skoletjenesten var blitt opprettet i 1960, etter en idé fra Storbritannia, og med Arne W. Martinsen som initiativtaker og pri-

mus motor. [Mer om Skoletjenesten og Martinsen kan du lese på nettet – www.museumsnytt.no] Da Eva ble ansatt, fikk hun ansvar for botanikk med særlig vekt på veksthusene. Hun utarbeidet undervisningsopplegg, tok seg av utallige klasser på besøk og kurset lærere i botanikk og metodikk. Hun tok ofte med seg lærere ut i naturen på ekskursjoner og kurs. Blant annet fikk de lære seg å lage egne verktøy til bruk i undervisningen.

– Vi var bare to-tre ansatte på heltid, så vi delte arbeidet mellom oss. Vi hadde ikke kapasitet til å lage egne opplegg for utearealene i Botanisk hage, selv om vi hadde mange videregående elever i systematisk avdeling og nytteveksthagen. Desto flere skoleelever var det som kom til veksthusene og ble kjent med bomull, appelsin, kaffe, papyrus, ingefær, kakao osv. Og det var fantastisk moro å få oppleve lærere som kom med sine klasser, og som fortalte at de selv var blitt så begeistret da de hadde vært her på skoleomvisning.

Kulturplanter har alltid vært en spesialinteresse hos Eva. Til sommeren utgis hennes nyskrevne bok om nettopp dette temaet: «Seks planter som forandret vår hverdag» (Unipub). I 1981 kom «Den lille bærboke», som etter hvert ble oversatt og utgitt også i Sverige, Nederland og England.

Fellesfunksjon lenge før NHM ble til

Da Eva først begynte i Skoletjenesten, sorterte avdelingen direkte under det Matematisk-Naturhistoriske fakultet ved Universitetet i Oslo. Skoletjenesten var den eneste fellesfunksjonen for de mange ulike avdelingene på Tøyen helt til Universitets naturhistoriske museer og botaniske hage ble opprettet i 1999, senere Naturhistorisk museum.

– Det var en gradvis utvikling. Til å begynne med var det adskilte skott og mye båstenkning. Så det var veldig moro å oppleve at vi fikk felles møter og samlinger, og at flere stemmer ble hørt. Og ikke minst fikk det stor betydning for fagmiljøene og samarbeidet at folk ble kjent med hverandre, forteller Eva.

– De første årene var det heller ikke slik at vi i Skoletjenesten ble tatt med på råd når museene skulle lage nye utstillinger. I dag er det en selvfølge at den faglige ekspertisen må gå hånd i hånd med designkompetanse og formidlingskompetanse.

– Hvordan har den teknologiske utviklingen virket inn på arbeidet ditt?

– Det at barna i dag opplever så mye gjennom digitale medier gjør at det kan være vanskeligere å fange oppmerksomheten. Samtidig blir det enda viktigere – og kjærkomment – med nærheten til naturen. Ingen ting kan måle seg med å ta og lukte på blomster, frukter, frøkapsler, røtter osv.

Som pensjonist har Eva Mæhre Lauritzen gått inn i en ny og aktiv fase av sitt liv. Hun har alltid reist mye og besøkt botaniske hager verden over. Det vil hun fortsette med. Hun har påtatt seg flere styreverv. Og det blir mer hytteliv og tid med barnebarna. De skal jo også bli begeistret for naturen! ■

Fra kursopplegget med lærere i aktivitet i Botanisk hage. «Hvordan lage mat utendørs med enkle midler?» (Foto: Kristina Bjureke)

Mer utforskning i undervisningen!

Botanisk hage er et utmerket område for å undervise i naturfagene. Men ikke alle lærere tar med seg klassen og holder undervisning utendørs.

Dette har vi tatt tak i gjennom å bli med i EU-prosjektet INQUIRE, som har fått det norske navnet UUU = Utforskende Undervisning Ute.

Det er et treårig prosjekt som fokuserer på utforskende undervisningsmetoder i naturvitenskap (inquiry-based science education = IBSE). Totalt er 14 botaniske hager i Europa involvert. Botanisk hage i Oslo er så heldige at vi får være en av dem!

Dette skoleåret 2011/2012 kjører vi et pilotkurs med 16 deltakere. I september starter vi et nytt kurs, også dette spesielt rettet mot lærere som underviser på barnetrinnet.

Ved å flytte undervisningen ut av klasserommet, i hundremeterskogen bak skolen eller til Botanisk hage, kan vi hjelpe til med å vekke interessen for planter.

Elever som ikke er så inspirert ved normal klasseromsundervisning kan få opp nysgjerrigheten for naturen. Å se på levende planter med lupe kan inspirere mye mer enn å lese om dem i bøker. Kurset bygger også på at elevene skal tenke som forskere. De skal få åpne spørsmål, finne frem til metoder for å løse problemene, utforske og undersøke, notere og fortelle for andre hva de kommet frem til. Undersøkelsene kan i sin tur lede frem til nye spørsmål.

Prosjektet har nå fått websider på 10 språk. De skal danne en plattform for å spre informasjon og hjelp til utforskende undervisning. Besøk oss gjerne på: www.inquirebotany.org

Om du vil ha mer informasjon om UTFORSK i Norge, kontakt meg gjerne!

Kristina Bjureke:
kristina.bjureke@nhm.uio.no

Slekten er oppkalt etter den franske botanikeren Pierre Magnol (død 1715). På det store bildet *Magnolia sieboldii*. Innfelt *Magnolia kobus* 'Borealis'. (Foto: Per Aas)

Eksotisk og praktfull i blomst

Magnoliaene er blant de vakreste og mest eksotiske trærne vi kan dyrke på våre breddegrader. Slekten omfatter noe mer enn 200 arter. Blomstene er store, hvite (noen rosa) og iøynefallende.

KRISTINA BJUREKE OG TOR MJAALAND

Den første magnoliaen som blomstrer i Botanisk hage er snømagnolia *Magnolia kobus*. Allerede i slutten av april blomstrer den på bar kvist. De store, kremhvite blomstene er som en hvit sky mot himmelen. Snømagnolia kommer fra de nordlige områdene av Japan (Honshu, Hokkaido) og er den mest hardføre av magnolia-artene.

I Botanisk hage har vi flere forskjellige arter og hybrider av Magnolia. Når den Systematiske avdelingen (langs veien mellom Botanisk og Geologisk museum) og i Fjellhagen vokser snømagnolia. Praktmagnolia *Magnolia × soulangeana* vokser i øvre del av Fjellhagen. Den blomstrer seinere enn snømagnoliaen, i mai, på bar kvist. Praktmagnolia er lite herdig her i Oslo-trakten. Den må plantes på de luneste stedene. I flere byer langs Oslofjorden ned

til Sørlandet vokser praktfulle individer. Praktmagnolia er en krysning.

På sommeren kan du nyte synet av juni-magnolia *Magnolia sieboldii*. Den har kanskje de vakreste blomstene med ordentlig kontrast mellom pollenbærere og blomsterblad, men det blir aldri den masse-effekten som hos de to tidligblomstrende artene.

I skråningen nord for Fjellhagen vokser i tillegg til disse tre kjente artene også agurkmagnolia *M. acuminata*, stjernemagnolia *M. stellata* og skjermmagnolia *M. tripetala*.

Magnolia har kanskje et rykte for ikke å være så herdig. Men man skal ikke la seg skremme! Et antall arter, sorter og hybrider kan dyrkes under de rette forholdene i Oslotraktene!

Magnolia er en meget gammel plante-slekt. Man har funnet fossilt materiale fra kritt som er beregnet å være 80-90 mil-

lioner år gammelt. I Evolusjonsrommet i Palmehuset står to subtropiske arter: *M. maudiana* og *M. × alba*. Disse artene fra varmere strøk er eviggrønne, mens artene vi dyrker utendørs er løvfellende.

Et av de primitive trekkene hos Magnolia er at blomstene mangler oppdeling i kronblad og begerblad. De har også et stort og ubestemt antall pollenbærere. Blomstene dufter og pollineres av blomsterbiller.

De store blomsterknoppene er omgitt av hårete dekkskjell. Bladene er store og læraktige. Frukten er en belgkapsel som ved modning åpner seg og viser de fint rødfargede frøene.

Magnoliablomstene er følsomme for temperaturforandringer. En eneste frostnatt kan skade dem og gjøre de vakre kronbladene brunflekete.

Eksotiske frukter i Oslo

En ny type omvisning og demonstrasjon ble arrangert i Botanisk hage søndag 25. mars. Den handlet om de eksotiske fruktene som kan kjøpes i Oslo og hvordan man skal behandle frø for å få dem til å vokse.

Det var stor oppslutning om demonstrasjonen i regi av tropebotanikerne Finn Ervik og Axel Dalberg, samt gartner Nils I. Skinnarland.

Mange av Oslos innbyggere glemmer at det er rike muligheter for å kjøpe tropiske frukter i byens grønthandlere og innvandrerbutikker. På lokale markeder i land med varmere klima er det ofte et kjempeutvalg av frukt. Selv om bare en liten del av dette mangfoldet er tilgjengelig i Oslo, er det likevel mer å velge i enn de fleste er klar over. De fleste kjenner avokado og mango, men ikke mange kjøper durian eller mangostan.

Mange har sikkert allerede prøvd å få en avokado til å spire, men det er også mulig å få frø til å spire fra de fleste frukter som er i handelen i Oslo. Finn og Axel fortalte om hvordan man kan ta frø fra ulike eksotiske frukter, og hvordan frøene skal behandles for å få dem til å spire. Barn og unge fikk sjansen til å plante utvalgte frø og ta dem med hjem for å få dem til å vokse.

De ca 500 fremmøtte fikk også se hvordan de unge plantene av ulike frukter ser ut. Mange av dem kan bli kjempestore under de rette vekstforhold. F.eks. er mango og durian store trær.

I det nye utstillingsveksthuset, som forhåpentlig snart kommer på statsbudsjettet, får Botanisk hage muligheten til å vise besøkende enda mer av verdens planterikdom, som er en viktig ressurs, ikke minst for fruktspisere.

Bildet viser hvilke frukter Finn Ervik og Axel Dalberg Poulsen fant i én butikk i Oslo den 17. januar i år.

Foto: Axel Dalberg Poulsen

Carica papaya (Caricaceae)
[Papaya]

Annona muricata (Annonaceae)
[Soursop]

Punica granatum (Punicaceae)
[Granateple]

Hylocereus undatus (Cactaceae)
[Rød pitahaya, dragefrukt]

Diospyros kaki (Ebenaceae)
[Sharon, kaki]

Dimocarpus longan (Sapindaceae)
[Longan]

Chrysophyllum cainito (Sapotaceae)
[Stjerneple]

Diospyros kaki (Ebenaceae)
[Sharon, kaki]

Punica granatum (Punicaceae)
[Granateple]

Annona squamosa (Annonaceae)
[Sukker annona]

Manilkara zapota (Sapotaceae)
[Sapodille]

Nephelium lappaceum (Sapindaceae)
[Rambutan]

Passiflora edulis (Passifloraceae)
[Pasjonsfrukt]

Syzygium jambos (Myrtaceae)
[Roseneple]

Spondias dulcis (Anarcadiaceae)
[Amberella]

Garcinia mangostana (Clusiaceae)
[Mangostan]

Litchi chinensis (Sapindaceae)
[Kjærlighetsfrukt, litchi]

Psidium guajava (Myrtaceae)
[Guava]

Årsmøtoreferat

Botanisk hages Venner 2012

Årsmøte ble holdt tirsdag 7. februar 2012 på Tøyen hovedgård. Tilstede var 50 stemmeberettigede medlemmer inkl. styret.

A - Konstituering

Som ordstyrer ble Hanne Lene Skjeklesæther fra NHM foreslått og valgt. Som referent ble sekretær i styret, Bjørg Myklebust, foreslått og valgt. Til å undertegne protokollen ble valgt Arild Drolsum og Ingunn Cecilie Jensen.

B – Årsberetning for 2011

Leder Dag Inge Danielsen leste hovedpunktene i årsmeldingen som ble enstemmig godkjent.

C – Revidert regnskap

Kasserer Hannelive Hjelm Bergland leste opp revisjonsberetningen, og gikk gjennom hovedpunktene i regnskapet på skjerm. Der kom en kommentar fra salen om at trykningen av Palmebladet var dyrt. Det blei svart at det er opp til det nye styret å undersøke om der finnes billigere alternativer. Regnskapet ble enstemmig godkjent. I revisjonsberetningen var der imidlertid en årstallfeil, (2009 istedetfor 2011) slik at det må skaffes en ny beretning fra revisor. Det nye styret påtar seg dette.

D – Forslag til vedtektsendringer

Ingenting her.

E – Valg

Berit Frydenlund leste opp innstillingen. Valgkomitéen har bestått av:

Berit Frydenlund fra styret
Berit Velsvik, fra Plantegruppa
Gunnar Klevjer, medlem utenfra

Valgkomitéens innstilling til styre:

Styreleder: Anne Reidun Smedsrud	Ny	1 år
Styremedlem: Bjørg Myklebust (øremerket sekretær)	Gjenvalg	2 år
Styremedlem: Eva Hajnal	Ny	2 år
(øremerket kasserer)		

Styremedlem: Berit Frydenlund	Ikke på valg 1 år igjen
Styremedlem: Tom Sørbo	Ikke på valg 1 år igjen

Varamedlem: Jorid Hustveit (ørem. leder plantegruppe)	Gjenvalg	1 år
Varamedlem: Thomas Gabler	Ny	år
Varamedlem: Ingrid Brachel	Ny	1 år

Valgkomitéens innstilling til ny valgkomité:

Bjørg Myklebust fra styret
Einar Sørli fra Plantegruppa
Randi Skogly utenfra

Valgkomitéens innstillinger ble enstemmig vedtatt. Årsmøtet godkjente styrets forslag om valg av Guri Heitmann Müller som revisor.

F – Kontingentendringer

Ingenting her

G – Innkomne forslag

Forslag fra styret: Godtgjørelse for styreverv
I vedtektenes paragraf 4 siste avsnitt heter det: «Styret skal godtgjøres. Honoraret fastsettes på årsmøtet og får virkning for avsluttet årsmøteperiode». Forslag til årsmøtevedtak: Styrets leder, sekretær, kasserer og leder av plantegruppa får en engangsgodtgjørelse på kr. 4000 pr. person. Øvrige medlemmer av styret får en engangsgodtgjørelse på kr. 3000 pr. person. Forslaget blei enstemmig vedtatt.

Dag Inge Danielsen takket avgående styremedlem og kasserer Hannelive Hjelm Bergland og avgående varamedlem Gro Trangerud for innsatsen i foreningen, og Bjørg Myklebust takket Dag Inge Danielsen.

Det var servering av kaffe, te og kaker i pausen etter at den formelle delen av årsmøtet var ferdig. Hanne Lene Skjeklesæther delte ut gratis 3 forskjellige bøker, og sto for salg av boka «Botanisk hage – en oase i Oslo».

Årsmøtet ble avsluttet med foredrag og lysbildeframvisning ved seksjonssjef Axel Dalberg Poulsen. Han innledet om sin bakgrunn med vekt på forskningsreiser og studieopphold en rekke steder i verden. Deretter snakket han om planter og visjoner for hagen.

Oslo, 7. februar 2012
Bjørg Myklebust Arild Drolsum Ingunn Cecilie Jensen

Snart blomstrer tulipanene igjen...

STUDENT Kafeene

...og vi ønsker dere alle

VELKOMMEN TIL KAFEEN!

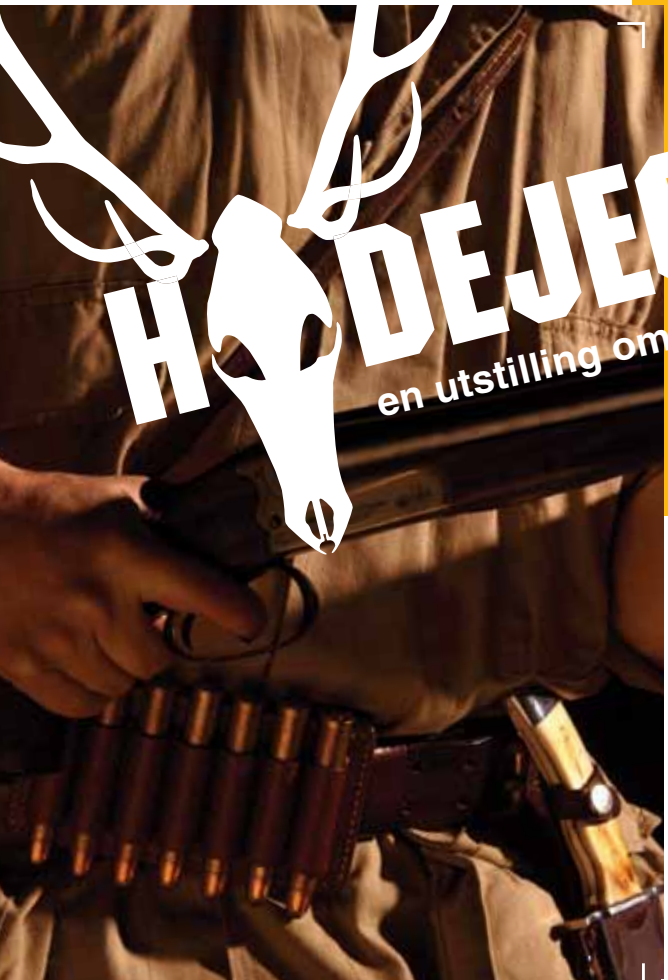
Nyt en rykende varm kaffe, en matbit eller forfriskende kald drikke etter hyggelig vandring i hagen...

Åpningstider:
Tirsdag til søndag 11.00 - 16.00

Fra 1. mai:
Mandag til fredag: 10.00 - 17.00
Lørdag og søndag: 11.00 - 17.00

KAFEEN
i Tøyen hovedgård

Foto: Naturhistorisk museum, Ulla Schildt

Kommer!

HODEJEGER

en utstilling om jakt, makt og trofèer

Trofèjakt har alltid vært en måte å demonstrere makt og status. Utstillingen vil vise et stort mangfold av trofèdyr fra den norske elgen til "de fem store".

Åpningstider
tirsdag-søndag 11-16
Opening hours Tues.-Sun. 11am-4pm.

Zoologisk museum
Inngang Sars'gt. og Monrads gt.

UiO : Naturhistorisk museum
www.nhm.uio.no

AKTIVITETER I BOTANISK HAGE, VÅREN 2012

APRIL	KL.	
Søndag 15.	13.00	Epigenetikk – en utfordring for Darwins teori? Hva er egentlig epigenetikk, og hvilken rolle spiller den i forhold til «tradisjonell» genetikk? Foredrag ved postdoktor Thomas Owens Svenningsen, Centre for Ecological and Evolutionary Synthesis (CEES). Tøyen hovedgård
Onsdag 18.	18.00	Vårblomster i Botanisk hage Kveldsvandring hvor vi kan nyte synet av blomstrende trær og busker som magnolia, trollhassel, katsuratre og vårkornell. I plen og bed blomstrer mange ulike løkplanter. Omvisning ved universitetslektor Kristina Bjureke, NHM. Trappen foran Botanisk museum
Søndag 22.	13.00	Venus passerer Solen – en viktig astronomisk hendelse! Den 6. juni inntreffer den siste Venus-passasjen som kan observeres fra Jorden på over 100 år. Foredrag ved universitetslektor Knut Jørgen Røed Ødegaard, Naturfagsenteret. Tøyen hovedgård
Søndag 29.	13.00	Kompostkurs i Botanisk hage I samarbeid med Grønn Hverdag. La matrestene bli til fruktbar jord! Kurset er gratis. Påmelding til Nina Berge tlf. 48236541 eller kompost@grønnhverdag.no . Kompostanlegget nord for Zoologisk museum
MAI		
Søndag 6.	14.00	Våren synges inn i Botanisk hage Gratis vårkonsert med Sangselskabet Guldbergs Akademiske kor. Dirigent: Sigurd Engesnes. Ikke værforbehold. Trappen foran Botanisk museum
Onsdag 9.	18.00	Forsommerkveld i vakre Fjellhagen Teori og praksis om fjellhageplanter. Hvor vokser de vilt og hvordan dyrker man dem? Omvisning og gartnertekniske råd ved universitetslektor Kristina Bjureke og gartner Tor Mjaaland, NHM. Trappen foran Botanisk museum
Søndag 13.	11-15	Tur til Årvollåsen – geologiske lokaliteter av internasjonal klasse Årvollåsen bidro til å sette punktum for striden mellom «neptunistene» og «plutonistene». Ekskursjon ved førstemanuensis Tom Victor Segalstad, NHM. Husk godt fottøy. Oppmøte: P-plassen på Stig, Årvoll
Fredag 18.		«Planter fascinerer»-dagen Den første internasjonale «Planter fascinerer»-dagen koordineres av European Plant Science Organisation (EPSO). Nærmere program for dagen i Botanisk hage kommer etter hvert.
Søndag 20.	08.00	Møt vårens fuglesang i Botanisk hage. Det å kunne kjenne igjen våre vanligste sangfugler legger en ny og dimensjon til naturopplevelsen. Ta gjerne med en kikkert. Ved universitetslektor Einar Strømnes, NHM. Porten til Botanisk hage, mot Munch-museet. Se omtale s. 8
Onsdag 23.	18.00	Et stykke Afrika har landet i Botanisk hage Se våre botaniske skatter fra kjente og ukjente strøk i Afrika. Benytt anledningen til å besøke deler av våre forsøksdrivhus som ikke er åpne for publikum til vanlig. Omvisning ved førstemanuensis Charlotte Sletten Bjørå, NHM. Trappen foran Botanisk museum
Onsdag 30.	18.00	Blomster og bier Planter er rotfaste, og det skaper problem for parring og genspredning. Plantene har to måter å få spredd sine gener på, ved pollen på vår og forsommer og ved frø på seinsommer og høst. Omvisning ved professor Inger Nordal, Biologisk institutt. Trappen foran Botanisk museum
JUNI		
Søndag 3.	10-15	Vårtreff i Botanisk hage Den grønneste dagen i Botanisk hage. Salg av planter, omvisninger, presentasjoner av planteforeninger, natursti for barna, kafé m.m. Ved Botanisk hages Venner.
Onsdag 6.	18.00	Truede ville norske planter – og planter som truer Omvisning ved universitetslektor Kristina Bjureke, NHM. Trappen foran Botanisk museum
Fredag 8.	12.15	Tøyen hovedgård, borggården Lunsj med kultur: Saksofon i hagen (klassisk) Lucy Riley og Monica Tomescu-Rohde spiller saksofon og piano.
Fredag 8.	22.00	Flaggermuskveld. Kveldsvandring i Botanisk hage, lær mer om våre flygende pattedyr! Arrangementet varer omtrent til midnatt, for barn og voksne. Samarbeid med Zoologisk forenings flaggermusgruppe. Porten til Botanisk hage, mot Munch-museet.
Søndag 10.	10-13	Planter, dyr og en smule historie på Hovedøya. Ekskursjon med biologien i sentrum, men også smakebiter fra en spennende kulturhistorie på denne øya innerst i Oslofjorden. Ved universitetslektor Einar Strømnes, NHM.
Søndag 17.		Villblomstenes dag. Nærmere informasjon: www.villblomstenesdag.no

For oppdatert program: www.nhm.uio.no

Hvorfor venn?

I denne spalten spør vi noen medlemmer om hvorfor de er med i Botanisk hages Venner.

Ingegerd Falstad har gode minner fra hagen: – Jeg husker mor og far tok meg med i drivhuset for å se på Victoriavannliljen da jeg var liten. Utrolig med de digre bladene et barn kunne sitte på! I voksen alder, som lærer ved Hauketo ungdomsskole, tok jeg med elever hit, mange flerkulturelle. De ble presentert for et pedagogisk opplegg både de og jeg var veldig fornøyd med. Derfor ble det naturlig for meg å melde meg inn i foreningen.

Sidsel Knutsen har vært i venneforeningen i ca 8 år: – Vårtreffet var debuten min. Deretter gikk jeg et flott urtekurs, så guidekurs, og av og til guider jeg i hagen. De siste 5 årene har jeg deltatt i plantegruppa hvor jeg lærer mye og har det hyggelig. Jeg leier en husmannsplass der jeg får bruk for mye av det jeg lærer, særlig om urter. Å holde på med jord og planter gjør at jeg får være fysisk aktiv, samtidig er det fredelig og rolig.

Yngvil Mortensen har benyttet seg mye av Botanisk hage siden hun flyttet til

Grønland for 11 år siden: – Jeg bruker den til vanlige turer og til trening. I hagen får hjernen min hvile. Botanisk hage gir også inspirasjon til arbeid, og den er vakker uansett årstid. Det har vært naturlig for meg å bli medlem av venneforeningen rett og slett for å støtte opp om et godt formål.

Siggen Mortensen